

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут права
Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права

До захисту в ЕК допустити
Завідувач кафедри
інтелектуальної власності та
інформаційного права
доктор юридичних наук, професор
Кодинець А.О.

_____2022р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**“ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ
(МОРАЛЬНИХ) ПРАВ АВТОРА”**

студентки групи «Правова охорона й захист прав інтелектуальної власності»
2 курсу
ОКР «Магістр», заочної форми
спеціальності 081 «Право»
Горбенко Ніна Анатоліївна

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри інтелектуальної
власності та інформаційного права
Кулініч О.О.

Рецензент:

_____

Київ-2022

ЗМІСТ

Магістерське завдання	3
Календарний план	4
Реферат	6
Анотації	7
Вступ	8
Розділ I. Загальна характеристика поняття «особисті немайнові (моральні) права автора».....	10
1.1. Нормативне закріплення поняття «особисті немайнові (моральні) права автора» в Україні.....	10
1.2. Генезис особистих немайнових прав автора.....	15
Розділ II. Окремі види особистих немайнових (моральних) прававтора.....	22
2.1. Право на визнання авторства.....	22
2.2. Право на ім'я автора.....	24
2.3. Право на недоторканість твору.....	26
2.4. Право на оприлюднення твору.....	28
Розділ III. Захист і спадкування особистих немайнових (моральних) прав автора.....	31
3.1. Особливості спадкування особистих немайнових прав.....	31
3.2. Особливості захисту особистих немайнових прав автора.....	38
3.3. Порівняльно-правова характеристика спадкування і захисту особистих немайнових прав автора в зарубіжних країнах.....	47
Висновки	55
Список використаної літератури	58

ЗАТВЕРДЖЕНО
Завідувач кафедри
інтелектуальної власності та інформаційного права
доктор юридичних наук, професор
Кодинець А.О.

_____2022р.

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

*Горбенко Ніни Анатоліївни,
студентки групи «Правова охорона й захист прав інтелектуальної власності» 2 курсу
ОКР «Магістр», заочної форми навчання спеціальності «Право»*

1. **Тема роботи:** Проблеми охорони особистих немайнових (моральних) прав автора.
2. **Термін здачі роботи керівнику для підготовки відгуку:** 11 листопада 2022 року.
3. **Робота виконується на базі:** Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
4. **Теоретичне завдання:** проаналізувати спеціальну юридичну наукову літературу, законодавства України і зарубіжних держав у сфері захисту особистих немайнових прав автора.
5. **Практичне завдання:** пропозиція удосконалення законодавства у сфері захисту особистих немайнових прав автора, розгляд справ щодо порушення особистих немайнових пра в автора.
6. **Сфера застосування результатів роботи:** наукова діяльність, правозастосовна діяльність, навчальний процес.
7. **Завдання вручено студенту:** 1 лютого 2022 року

Завідувач кафедри
інтелектуальної власності та інформаційного права
доктор юридичних наук, професор
Кодинець А.О.

_____2022р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

*Горбенко Ніни Анатоліївни,
студентки групи «Правова охорона й захист прав інтелектуальної власності» 2 курсу
ОКР «Магістр», заочної форми навчання спеціальності «Право»*

Тема роботи: Проблеми охорони особистих немайнових (моральних) прав автора .

№	Види робіт	План	Фактично
1.	Підбір наукової літератури та нормативних актів за темою роботи		
2.	Розробка плану роботи та його погодження		
3.	Підготовка першого розділу роботи та подання його на перевірку		
4.	Підготовка другого розділу роботи та подання його на перевірку		
5.	Підготовка третього розділу роботи та подання його на перевірку		
6.	Підготовка четвертого розділу роботи та подання його на перевірку		

7.	Доопрацювання роботи на підставі зауважень керівника		
8.	Підготовка висновків до роботи		
9.	Підготовка остаточного варіанта роботи та її технічне оформлення		
10.	Підготовка реферату та анотацій		
11.	Подання роботи на кафедру		

студентка групи «Правова охорона й захист прав інтелектуальної власності»
2 курсу
ОКР «Магістр», заочної форми спеціальності «Інтелектуальна власність»
Горбенко Ніна Анатоліївна

РЕФЕРАТ

Магістерська робота, основна частина тексту 50 с., використано джерел 68.

КЛЮЧОВІ СЛОВА – особисті немайнові права інтелектуальної власності, моральні права, порушення авторських прав, право авторства, право на авторське ім'я, право на недоторканість твору, право присвятити твір, захист особистих немайнових прав автора, інтелектуальна власність.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ –законодавчі та наукові напрацювання щодо визначення поняття й ознак «особистих немайнових прав автора», правової природи прав на них, спадкування таких прав, а також міжнародно-правове регулювання та практика іноземних країн в цій сфері .

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ –законодавчі та наукові напрацювання щодо визначення поняття й видів «особистих немайнових прав автора», правової природи прав на них, захист і спадкування таких прав, а також міжнародно-правове регулювання та практика іноземних країн в цій сфері.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ –проведення наукового дослідження спеціальної наукової літератури, українського та зарубіжного законодавства для комплексного аналізу особистих немайнових (моральних) прав автора та їх захист в Україні та світі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ – аналіз наукової літератури, як національного так і міжнародного законодавства з метою охорони особистих немайнових прав автора

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ – наукова діяльність з метою подальших теоретичних і практичних проблем правового регулювання суспільних відносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням та охороною особистих немайнових (моральних) прав автора

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – розгляд справ щодо порушення особистих немайнових прав автора; підготовка відповідних підрозділів підручників, навчальних посібників та методичної літератури.

АНОТАЦІЇ

Проблеми охорони особистих немайнових (моральних) прав автора

Магістерське дослідження присвячено питанням щодо охорони особистих немайнових прав автора. Автором досліджено правове регулювання особистих немайнових права автора в Україні та світі, а саме: зміст поняття «особисті немайнові права автора» в законодавстві України, зарубіжних держав, у міжнародних угодах і доктрині цивільного права; генезис особистих немайнових прав в Україні і зарубіжних країнах; основні види особистих немайнових прав як юридичної категорії; особливості особистих немайнових прав як можливого предмета спадкових відносин, їх правове підґрунтя, а також у зарубіжних країнах; порушення та захист та способи захисту таких прав; наведення прикладів судової практики в частині охорони особистих немайнових прав автора.

Ключові слова: *особисті немайнові права інтелектуальної власності, моральні права, порушення авторських прав, право авторства, право на авторське ім'я, право на недоторканість твору, право присвятити твір, захист особистих немайнових прав автора.*

Problems of protection of personal non-property (moral) rights of the author

The master's study is devoted to the protection of personal non-property rights of the author. The author investigated the legal regulation of the author's personal non-property rights in Ukraine and the world, namely: the content of the concept of "author's personal non-property rights" in the legislation of Ukraine, foreign countries, in international agreements and the doctrine of civil law; genesis of personal non-property rights in Ukraine and foreign countries; main types of personal non-property rights; particularities of personal non-property rights as a possible subject of hereditary relations, their legal basis, violation, protection and methods of protection of such rights; citation of examples of judicial practice regarding the protection of personal non-property rights of the author.

Keywords: *personal non-property intellectual property rights, moral rights, copyright infringement, authorship right, right to the author's name, right to inviolability of the work, right to dedicate the work, protection of personal non-property rights of the author.*

ВСТУП

Актуальність обраної тематики. На сьогоднішній день важливим питанням, яке заслуговує на особливу увагу, є порушення особистих немайнових прав авторів та їх захист.

Суб'єктивне авторське право у законодавстві про інтелектуальну власність являє собою сукупність майнових та немайнових прав, що виникають у зв'язку із створенням та використанням об'єктів авторського права. Ринкова економіка дає широкі можливості для розвитку правовідносин у сфері творчої діяльності і як наслідок спостерігається широкий розмах посягань на авторське право.

Невід'ємною складовою суб'єктивного авторського права є особисте немайнове (моральне) право. Даний термін використовується доволі довго і є загальноприйнятим в законодавстві більшості країн світу. Незважаючи на це, в Україні охорона моральних прав авторів закріплена або фрагментарно і доповнюється механізмами з інших сфер правового регулювання, або майже повністю, але з прямою вказівкою на можливість відмови учасника від моральних прав.

Правильний підхід до значення особистих немайнових прав, і як наслідок, їх належне законодавче закріплення допоможе визначити і ефективно забезпечити суспільно-правовий статус автора, зокрема і його захист.

Ступінь розробки. Дослідженням особистих немайнових (особистих) прав інтелектуальної власності займалися такі вчені як А. Штефан, О. Штефан, О. Орлюк, У. Андрусів, О. Харитонова, Н. Бузовська, В. Луць, Г.Ярега, В. Качуровський, Р. Шишка.

Об'єктом магістерського дослідження є охорона особистих немайнових (моральних) прав автора .

Предметом магістерського дослідження є законодавчі та наукові напрацювання щодо визначення поняття й ознак «особистих немайнових прав автора», правової природи прав на них, спадкування таких прав, а також міжнародно-правове регулювання та практика іноземних країн в цій сфері.

Метою магістерського дослідження є комплексний аналіз правового регулювання особистих немайнових прав автора в Україні.

У відповідності до поставленої мети **завданнями** магістерського дослідження є:

— дослідити зміст поняття «особисті немайнові права автора» в законодавстві України, зарубіжних держав, у міжнародних угодах і доктрині цивільного права;

— виокремити основні ознаки особистих немайнових прав;

— дослідити генезис особистих немайнових прав в Україні і зарубіжних країнах;

— проаналізувати правове регулювання особистих немайнових прав в національному законодавстві ;

— проаналізувати особливості реалізації окремих особистих немайнових прав автора ;

— проаналізувати судову практику щодо захисту особистих немайнових прав автора ;

— сформувати власну думку щодо категорійного поняття «особисті немайнові (моральні) права».

Методи магістерського дослідження обрано згідно з поставленими метою, завданнями і з урахуванням об'єкта і предмета дослідження. У процесі роботи застосовувалися загальнонаукові і спеціально наукові методи: діалектичний, формально-логічний, історичний, нормативно-порівняльний, системно-структурний та ін.

Структурно магістерська робота складається з 3 розділів, 9 підрозділів. Загальний обсяг роботи 65 сторінок, з яких основна частина — 50 сторінок. Список використаної літератури включає 68 найменувань.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ (МОРАЛЬНІ) ПРАВА АВТОРА»

1.1. Нормативне закріплення поняття «особисті немайнові (моральні) права автора» в Україні.

Охорона людської особистості і її характерних ознак була необхідною, і тому представники природно-правової школи започаткували вчення про права особистості.

Вони покликані охороняти творчу особистість, гарантувати свободу інтелектуальної творчості. Ці права випливають з поваги до особистості як природного й основного закону суспільства та людства. Тільки в межах особистих немайнових прав автора є можливим забезпечення такого завдання.

Загалом відомо, що поняття "особисті немайнові права" французького походження і цим правам відводиться провідна роль серед суб'єктивних прав інтелектуальної власності. Ще їх іменують моральними правами (moral rights – англ., droit moral – франц.) – належать вони кожній людині і спрямовані на захист її особистості у формі твору, який є його виразом. На сьогодні, термін «моральні права» знайшов своє відображення в законодавстві багатьох країн, але перш за все цей вираз закріплено в міжнародних документах з питань інтелектуальної власності, і прикладом слугує ст.5 Договору ВОІВ про виконання і фонограми від 20 грудня 1996 року.

У Конституції України зазначено, що людина, її життя, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України). Дотримання та захист прав і свобод людини та громадянина є головним завданням держави, яка визнає, що всі люди є вільні і рівні у своїх правах, а самі права і свободи людини – невідчужувані та непорушні (ст. 21 Конституції України). Законодавчо відображено загальнолюдські цінності, які знайшли своє закріплення насамперед в Конституції України, а також серед міжнародно-правових документів і угод, учасницею яких є Україна.

Сучасне законодавство України віддає перевагу пріоритету прав людини, їх реалізації та забезпеченню. Саме тому дослідження особистих немайнових прав несе в собі теоретичний та практичний інтереси, які відображають внутрішній зміст і структуру, а також місце в системі права.

Конституція України гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної власності. Стаття 54 Конституції України вказує, що кожен має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

У главі 35 ЦК України, де вказано загальні положення про право інтелектуальної власності, передбачені особисті немайнові права інтелектуальної власності (ст. 423 ЦК України): 1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; 2) право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Відповідно до ст. 438 ЦК України, автору твору належать особисті немайнові права, встановлені статтею 423 ЦК України, а також право: 1) вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо; 2) забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору; 3) обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору; 4) на недоторканність твору¹.

У профільному законі, а саме у ст. 14 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» також передбачені особисті немайнові права автора, зокрема: 1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо; 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає

---

¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV

залишишся анонімом; 3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.²

Зважаючи на законодавче закріплення, особистими немайновими правами автора є: 1) право авторства – право визнаватися автором твору; 2) право на ім'я – право використовувати чи дозволяти використовувати твір під справжнім ім'ям автора, псевдонімом і без зазначення імені (анонімно); 3) право на недоторканність твору.

Особистим немайновим правам у сфері інтелектуальної діяльності притаманні особливості, які не властиві іншим особистим немайновим правам фізичних осіб.

Перелік таких ознак було зазначено в науковій статті Г. Яреги, серед яких можна виділити наступні:

- 1) **«Особистий характер прав.** За загальним правилом, фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав про що свідчить ч.3 ст. 269 ЦК України. Загалом особисті немайнові права інтелектуальної власності тісно пов'язані з фізичною особою.
- 2) **Особисті немайнові права автора не залежать від майнових прав.** Відповідно до п. 21 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав»: В разі передання виключних майнових прав на твір особисті немайнові права належать авторові твору (крім випадків, встановлених статтею 423 ЦК України, крім права на недоторканність твору – стаття 439 ЦК України) (п. 21). У міжнародному

---

² Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII

законодавстві відповідно до ч. 1 ст. 6 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів - незалежно від майнових прав автора і навіть після відступлення цих прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора.

3)Немайновий характер прав. Відсутність економічного змісту особистих немайнових прав інтелектуальної власності означає, що здійснення цих прав не передбачає майнового задоволення з боку інших осіб, і їх неможливо оцінити. Творець виявляє свою індивідуальність через отримання вигоди саме неекономічного характеру, реалізуючи себе у творчій праці.

4)Абсолютність характеру особистих немайнових прав. Це означає, що уповноваженій особі протистоїть невизначене коло осіб, які зобов'язані утримуватись від порушень цих прав. Наприклад, реалізуючи право на ім'я, автор вказує на творі своє ім'я (псевдонім), вимагає від всіх користувачів вказувати його ім'я (псевдонім) у разі використання твору, захищає це право у разі перекручення імені (псевдоніму) чи іншого спотворення або відсутності вказівки імені (псевдоніму) під час використання твору».³

З вищезазначеного переліку особливостей особистих немайнових прав автора можна виокремити і додати наступні - однією з особливостей особистих немайнових прав інтелектуальної діяльності є те, що вони належать спеціальному суб'єкту – автору, тобто особі, творчою працею якого створено той чи інший результат інтелектуальної діяльності.

Особисті немайнові права мають особливий об'єкт охорони – творче вираження особистості автора. Вони покликані охороняти творчу діяльність особи як процесу, внаслідок якого створюється щось нове, чим і є результат інтелектуальної діяльності.

---

³ Г.Ярега «Особисті немайнові права авторів» Підприємництво, господарство і право 12 (2017): 217-224

Момент виникнення особистих немайнових прав інтелектуальної власності пов'язують зі створенням об'єкта чи іншим юридичним фактом щодо цього об'єкта. Цю особливість зазначено в ч.2.ст.11 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», авторське право на твір виникає внаслідок факту створення такого.

Безстроковість володіння особистими немайновими правами інтелектуальної власності закріплена в ч.1 ст.425 ЦК. Такі права не припиняються зі смертю людини і саме це відрізняє від особистих немайнових прав фізичної особи. В юридичній літературі запропоновано називати їх фантомні, або постанативні права, сутність яких у існуванні самостійно, без прив'язки до будь кого.

Особисті права є істотні, так як містять в собі ті права, що виникають в процесі створення твору і без яких авторство втрачає сенс. На відміну від немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи вищевказані права автора належать тільки тим, хто є автором, оскільки має бути наявний акт творчості, який не має вродженого характеру. В цьому і проявляється складність особистих немайнових прав автора. На думку, Р.О. Стефанчук у монографічному дослідженні наголошується на тому, що специфіка особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності виявляється у тому, що вони існують у двох головних аспектах: як елемент системи прав у сфері інтелектуальної діяльності та як складова системи особистих немайнових прав фізичної особи⁴

Серед усього обсягу особистих немайнових прав, якими володіє фізична особа, особливе місце займають особисті немайнові права у сфері інтелектуальної діяльності, які належить до найбільш дискусійних у сучасній доктрині права. У цивілістичній доктрині існує три концепції щодо їхнього місця в системі приватного права України – це негативна, радикальна і позитивна. Ці концепції детально розглянуті в роботах Р. О. Стефанчука.

---

⁴ Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія/ відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ: КНТ, 2008.625 с.

Негативна концепція зводиться до того, що цивільне право регулює лише ті з особистих немайнових відносин, які пов'язані з майновими; прихильники позитивної концепції відстоюють позицію, відповідно до якої регулюються та охороняються нормами цивільного права; щодо радикальної концепції потрібно вказати, що її прибічники вважають, що особисті немайнові права, які не пов'язані з майновими, являють собою самостійний предмет регулювання. Зокрема, зауважують, що відносини щодо благ, які не відділені від особистості, є оригінальними та автономними, відособленими від інших правовідносин, і для їх захисту можуть використовуватись не тільки цивільно-правові способи⁵.

1.2. Генезис особистих немайнових прав автора.

Авторське право, як і право інтелектуальної власності, є відносно молодим інститутом у порівнянні з основними цивільно-правовими нормами, що беруть свій початок у римській юридичній традиції. Однак говорячи про «римське» авторське право, мають на увазі норми моралі та етичні правила, присвячені взаєминам автора та його покровителя. Як зазначав, Г.Ф. Шершеневич, у римському праві неможливо знайти слідів авторського права як юридичного інституту⁶.

На початку ХХ в романо-германському праві склалося уявлення про склад та юридичну природу особистих немайнових прав автора.

У зв'язку з цим питання про розвиток моральних прав автора породжує не тільки історичний та теоретичний, але й суто практичний інтерес, дозволяючи краще зрозуміти сучасний механізм їх охорони.

Генезис моральних прав автора нерозривно пов'язаний із континентально-європейською системою авторського права.

Завдяки філософії І. Канта зародилось поняття «droit moral» (моральні права) згідно з якою діяльність автора розглядається як відображення його особистості, і що в силу природньої справедливості автор має право на охорону

---

⁵ Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія.К.: КНТ,2008, с.140

⁶Шершеневич Г.Ф. Авторське право на літературні твори. Казань, 1891. С. 76

своєї творчої діяльності як частини його особистості. На основі філософських думок І.Канта було розроблено теорію особистих прав, згідно з якою всі авторські права були тісно пов'язані з автором і вважалися особистими.

За теорією Й. Блюнчлі суб'єктивне авторське право є правовою формою закріплення того природного зв'язку, який існує між автором та виразом його духу – твором. Сам автор має право вирішувати коли і в якому вигляді його творіння має побачити світ. Однак після опублікування природа права видозмінюється і набуває змішаного особистого характеру, де допустимим є передача певного права.

Поняття немайнових прав автора в Німеччині сформувалася на підставі можливості визнання немайнових прав автора бути предметом розпорядчих актів, незважаючи на формальне декларування їх невідчужуваності. Подальшими основними віхами розвитку концепції немайнових прав автора в Німеччині стали закріплення в Римському акті Бернської конвенції (1928) права авторства та права на недоторканність твору; а також прийняття Закону про авторське право 1965 р. в якому був встановлений остаточний повний перелік немайнових прав автора.⁷

Й.Колер окреслював особисті права як права на охорону особи в її прагненню до розвитку, а разом і з тим право на визнання людини духовною особистістю.

У французькій науці А. Морійо першим ввів в юридичний оборот сам термін «droit moral» (моральне право). Авторське право, на його думку, охоплює два елементи різної природи: майновий та моральний. Перший своїм змістом має виняткове право відтворення. Значення другого полягає в тому, що автор, створюючи твір, у якомусь сенсі продовжує свою власну особистість і стає вразливим для зазіхань на неї, які раніше були неможливі; моральне право забезпечує захист від таких зазіхань.

---

⁷ Еннан, Р. Є. "Моральні (особисті немайнові) права автора : концептуальні засади та юридична природа." ББК 67.9 (4УКР) 304.3 (2021): ст. 35.

А. Морійо чітко розмежував три моральні права: право авторства, право на недоторканність та право на оприлюднення твору.

Все це стало основою для сучасної класифікації моральних прав, яке знайшло своє відображення, зокрема, у чинному Кодексі інтелектуальної власності Франції 1992 р., де передбачена градація авторських прав на моральні та майнові. Вони є відносно самостійними і мають різний режим регулювання групи прав. Прямо закріплений принцип невідчужуваності немайнових прав, а також безстроковість їх дії.

Французький цивіліст Г.Дернбург вбачав сутність особистих прав в охороні соціального становища власної особистості.

Загалом у французькій літературі вищевказані права розуміють як «право, що охороняють особистість людини», «права, що невідчужувані від моральних особистостей».

Науковець К.А. Флейшиц, проаналізувавши всі ідеї німецької і французької вченої спільноти у цьому питанні, зазначила, що особисті права покликані охороняти прояви індивідуальних рис, властивостей і схильностей людини – тобто все те, що і виділяють людину як особистість⁸.

Розвиток доктрини особистих немайнових прав у країнах Європи умовно можна поділити на три етапи.

Перший етап розпочався після Французької революції і тривав до Другої світової війни. У цей період у Європі формується правове закріплення поняття «особисті немайнові права» і загальний принцип захисту особистості. У Франції було запропоновано регулювати ці відносини через конструкцію права власності, в Англії ж обґрунтовується існування у загальному праві права на таємницю приватного життя (*right of privacy*), в основу якого було покладено загальну заборону поведінки, яка здатна порушити певний особистий немайновий інтерес Німецька доктрина права пропонувала розглядати немайнові права як “залишкову” від майнових категорію, що охоплює права на

---

⁸ Флейшиц Е. А. Личные права граждан в гражданском праве Союза ССР и капиталистических стран / Е. А. Флейшиц / Учёные труды Всесоюзного института юридических наук НКЮ СССР. — Выпуск VI. — М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. — 207 с.

будь-які нематеріальні об'єкти (Ф.Савін'ї). Обґрунтовувалися погляди, що правоздатність і є особистим правом (Г. Пухта). Зверталася також увага на те, що деякі особисті нематеріальні блага можуть відокремлюватися від особи, якій вони належать, мають як майнову, так і немайнову цінність (О. Гірке). У результаті, наприкінці ХІХ ст. було вирішено захищати особисті права через конструкцію відшкодування шкоди, не визнаючи при цьому існування загального особистого права⁹. Отже, на першому етапі розвитку вчень у Європі реалізується лише охоронний механізм особистих немайнових прав.

Другий етап розпочався після Другої світової війни та характеризувався розвитком особистих немайнових прав з гуманістичним нахилом. Саме у цей період сформувалось загальне уявлення про їх немайновий характер та невідчужуваність і нездатність передаватися як головні ознаки їх відмежування від майнових прав¹⁰.

Третій етап розвитку вчень про особисті немайнові права в країнах Європи розпочався з 80-х років минулого століття. У цей період починає формуватися розуміння того, що за змістом особисті права не зводяться лише до можливості їх захисту, а й надають уповноваженим особам низку можливостей, пов'язаних із використанням об'єкта.

Базовою передумовою англо-американської системи копірайт є її орієнтація на охорону твору як майнового блага, що саме по собі заперечує можливість існування особистих немайнових прав автора. Твір розглядається як звичайний об'єкт майнового обігу, а тому, передаючи права на твір третім особам, правовласник втрачає будь-який зв'язок з ним¹¹. Дана система базується на принципі, де основний є економічна сторона проблеми. Моральні права

---

⁹ Х-й Шрамм, 'Общее личное право и возмещение нематериального вреда в немецком праве' в Стефанчук Р (ред), Личные неимущественные права: проблемы теории и практики применения: сборник статей и иных материалов (Юриком Интер 2010) 105-6.

¹⁰ А Кашанин, 'О проблеме распоряжения личными неимущественными правами автора' (2009) 4 Вестник гражданского права 43-98

¹¹ Кашанин А.В. Обеспечение личного неимущественного интереса автора произведения в Великобритании и США / А.В. Кашанин // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2010. – № 2. – С. 23-39

займають у ній незначне місце, та й сам автор не є ключовою фігурою відповідних відносин.

Щодо генезису правової охорони інтелектуальної власності в Україні то в різні часи діяли законодавства тих держав, до складу яких входили українські землі: Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської держави, Австро-Угорщини. Відтак тривалий час на території України діяли акти законодавства різних держав.

У австрійському законодавстві про авторське право були відсутні норми, які б захищали особисті немайнові права митців.

Розвиток правової охорони авторського права в Україні припало на ХІХ і пояснюється це пізнім прогресом через соціально-економічне становище в країні на той час.

Першими законодавчими актами в галузі інтелектуальної власності стали Патентний закон Росії «О привилегиях на разные изобретения и открытия в художествах и ремеслах» (1812) і Цензурний статут (1828) з окремою главою «О сочинителях и издателях книг».

Авторське право в УСРР регулювалося на основі союзного законодавства (Основи 1928 р.), Закону УСРР 1929 р., типових договорів, які мали нормативне значення, інших нормативних актів.

У ст. 7 Закону УСРР 1929 р. зберігалось і навіть дещо уточнювалось коло немайнових прав. Поряд з випуском твору у світ під власним іменем або псевдонімом автор мав право залишитися анонімом, тим самим реалізуючи своє право на ім'я¹². Також порядок реалізації окремих немайнових прав регламентувався ст. 27, відповідно до якої видавець і видавниче підприємство не мали права на свій розсуд вносити за життя автора без його згоди будь-які доповнення, скорочення і взагалі зміни до тексту, до заголовку або до способу зазначення на ньому імені автора; видавець не мав також права за життя автора

---

¹² Каспін Л. Авторське право на літературні твори і видавничий договір / За ред. проф. С. Ландкофа. – Харків.: Державне видавництво пролетар, 1931. – 86 с.

без його згоди додавати до творів ілюстрації. У сучасному розумінні було закріплено право автора на недоторканність твору.

Важливим етапом розвитку інституту інтелектуальної власності стало в сфері охорони авторського права 30.01.1925 року - загальносоюзний Закон «Основи авторського права», який отримав досить широке практичне застосування. В період 1928-1961 рр. відбулось прийняття нового загальносоюзного закону «Основи авторського права» (16.05.1928 року). Після цього Закону у всіх союзних республіках було видано республіканські закони. Від так 06.02.1929 року постанова ЦВК і РНК УРСР затвердила перший український закон «Про авторське право». З.В. Ромовська, досліджуючи проблему особистих немайнових прав громадян в СРСР, відносила до них право авторства, право на авторське ім'я, право на використання твору та право на недоторканність твору. Класифікуючи особисті немайнові права на ті, що пов'язані або не пов'язані з майновими, вона зараховувала авторські права до перших¹³.

З утворенням України як самостійної держави у 1991 році та орієнтацією її на розвиток ринкових відносин недостатній рівень охорони інтелектуальної власності створив потребу в розробці власного законодавства в сфері інтелектуальної власності і приведенні його у відповідність до міжнародного законодавства. 23 грудня 1993 року було прийнято Закон України «Про авторське право та суміжні права», який у ст.13 окреслив які саме особисті немайнові права автора. У 2001 році було внесено зміни і доповнення до цього закону у зв'язку з вимогами сучасності, що дало можливість наблизити «своє» законодавство до законодавства зарубіжних країн. Відтак правова природа, характеристика особистих немайнових прав стали предметом досліджень вчених, які породжували нові думки і дискусії, і продовжуються по сьогодні.

Підсумовуючи слід зазначити, що особливістю особистих немайнових прав творців є те, що вони належать не всім фізичним особам, а лише тим, які своєю творчою діяльністю створили об'єкти інтелектуальної власності. Тому і

---

¹³ Ромовская З. В. Личные неимущественные права граждан СССР (Понятие, виды, классификация и гражданско-правовая защита) : автореф. дисс. на соискание учён. степени канд. юрид. наук : спец. 712 „гражданское право и гражданский процесс“ / З. В. Ромовская. – К., 1968. – 20 с.

приділяється належна увага їх дослідженню, з'ясуванню змісту, ролі та значення. Саме в особистих немайнових правах, на відміну від майнових, простежується тісний зв'язок творця зі створеним ним об'єктом. Особисті немайнові права інтелектуальної власності не можуть бути відчужені, за винятками, встановленими законом. Цим правам притаманна низка спеціальних ознак, завдяки чому вони становлять цілісну систему зі своєю єдністю та структурою.

РОЗДІЛ II. ОКРЕМІ ВИДИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ (МОРАЛЬНИХ) ПРАВ АВТОРА.

2.1. Право на визнання авторства.

Одним із видів особистих немайнових прав є право вимагати визнання свого авторства шляхом позначення належним чином імені автора на творі і його примірниках, і за будь-якого публічного виконання.

Право авторства необхідно розуміти як юридичну можливість особи, творчою працею якої створено результат інтелектуальної діяльності, вважати себе творцем певного об'єкту і вимагати цього визнання від інших. Право авторства закріплює факт створення певного твору конкретною особою, тому що це має значення для суспільної оцінки й твору, й особи автора¹⁴.

Щодо змісту поняття авторства Р.Б.Шишка розглядав авторство у кількох аспектах: як юридичний факт, на основі якого виникають певні цивільні права й обов'язки; як елемент правової характеристики фізичної особи; як суб'єктивне цивільне право – юридично забезпечену можливість вимагати визнання свого авторства, мати права автора; як спосіб визнання досягнень творчої особистості у певному виді творчої діяльності; як передумову визнання за фізичною особою інших правових можливостей: участі у конкурсах, заняття певних посад, пов'язаних із творчою діяльністю, висунення на здобуття премій, лауреатства, почесних звань, нагород тощо.

Право авторства невіддільне від самого творця. Автором може вважатися тільки творець твору, яким може бути лише особа. Також варто зазначити, що право авторства є невідчужуваним і не може передаватися іншим особам, навіть, за бажанням самого автора¹⁵. Право авторства, разом з тим, означає, що автор не може відмовитися від свого авторства на той чи інший твір, навіть,

---

¹⁴ Інтелектуальна власність : навч. посібник / за заг. ред. О. В. Нестерцової-Собакарь. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 42.)

¹⁵ Гражданское и семейное право Украины. – Харьков, 1999. – 440 с.

якщо він цього дуже хотів би. У минулі часи інколи автора примушували до відмови від авторства на твір. За чинним законодавством України автор не може відмовитися від свого авторства за будь-яких умов. Він не може відмовитися й від суспільної оцінки, яку дало суспільство йому і його твору. Право авторства, як і саме авторство, дійсно не можуть бути відділені від особистості автора.

Право авторства є абсолютним, оскільки йому кореспондують юридичні обов'язки¹⁶. Воно захищається від будь-якого порушення незалежно від того: чи знав порушник про те, що він порушує чуже право авторства чи не знав.

Щодо питання про момент виникнення права на таке, то виникає воно на об'єкт, який існує у природі. Якщо ж такого об'єкта ще немає, то в цьому разі суб'єктивне право виникати не може.

У 50-60 рр. точилася жвава дискусія з приводу права авторства і права на авторське ім'я. М.В. Гордон стверджував, що це одне і те ж поняття¹⁷, Є.Л. Торкановський писав, що є право на ім'я, а от права на авторство немає¹⁸.

Дискусія була небезпідставна, оскільки чинний на той час Цивільний кодекс Української РСР не містив згадки про право авторства. У ст. 475 йшлося лише про право на опублікування під власним ім'ям, під умовним ім'ям (псевдонім) або без нього (анонімно).

Пізніше ця дискусія вже не мала місце у зв'язку з прийняттям Закону України «Про авторське право і суміжні права» (у редакції 11 липня 2001 р.), у п. 1 ст. 14 якого прямо проголошено право вимагати визнання свого авторства, зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо.

Право авторства і авторство - це не одне і те ж. Право авторства – це конкретне суб'єктивне право, в той час як авторство це юридичний факт, з якого виникає дане суб'єктивне право. Авторство як соціальний феномен є

---

¹⁶ Цивільне право України: У 2-х книгах. Кн.1. - К.: „Юрінком Інтер”, 1999. – 848 с. С 587

¹⁷ Гордон М.В. Наследование по завещанию. - М., 1967. – 118 с.

¹⁸ Торкановский Е.П. Личные и имущественные права авторов литературных произведений по советскому праву: Автореф. канд. дис. – 1953. – 22 с С.8

об'єктивним явищем, так як і сам об'єкт творчості. Тому, виникнувши у певний період життя автора і одержавши суспільне визнання, авторство на твір продовжує жити уже незалежно від автора і після його смерті¹⁹ с.42.

З правом авторства пов'язані всі інші особисті немайнові і майнові права. Якщо особа має право на визнання автором, вона має права і на ряд інших суб'єктивних прав на твір.

2.2.Право на ім'я автора.

Ім'я – це спосіб позначення людини, засіб формальної індивідуалізації особистості. Воно дозволяє людині брати участь у соціальних зв'язках і при цьому не бути позбавленою індивідуальності. Воно необхідне як для самого носія, так і для третіх осіб. Право на ім'я надається для ідентифікації осіб, які створюють результати інтелектуальної діяльності. Саме завдяки цьому праву автор має можливість заявити про те, що саме він є творцем відповідного об'єкта інтелектуальної власності.

Законодавець передбачає, що ім'я автора - це сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

У разі перекладу твору іноземною мовою з автором повинно бути погоджено транслітеральний запис його імені мовою, якою здійснено цей самий переклад.

Вищезазначене право на авторство з підрозділу 2.1. тісно пов'язано з правом на ім'я. Отже, автор має право видавати свій твір чи інше його публічне використання під своїм власним ім'ям, під псевдонімом або анонімно.

У літературі раніше виникав спір з приводу того, як вважати твір, підписаний лише ініціалами - це псевдонім чи анонім. Переважною стала точка зору, що

---

¹⁹ Луць В.В. Сроки в гражданских правоотношениях // Правоведение. – 1989. - № 1. - С. 38-47.

твір, підписаний тільки ініціалами автора, свідчить про намір приховати своє справжнє ім'я, а тому його слід вважати виданим анонімно.

Псевдонім – це вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства. На практиці часто зустрічається питання про можливість застосування неблагозвучного або такого, що вводить в оману, псевдоніма (наприклад, співпадаючого з дійсним іменем іншої відомої особи). На практиці є такий випадок, коли публікація матеріалу в газеті чи журналі без вказівки підпису автора, може скласти враження про те, що такий матеріал виходить від імені редакції, яка поділяє висловлені погляди. Дане ствердження може бути помилковим через те, що якщо автор не бажає вказувати свого справжнього імені, то такий матеріал може публікуватися під псевдонімом.

Твір може бути використаний і без вказівки імені автора, тобто анонімно. В юридичній літературі існує думка про те, що публікація статей без підпису автора, а також відмова у розміщенні в журналі чи газеті статей без зазначення імені автора є виключенням із правила про можливість вибору автором способу вказівки свого імені.

Вносити будь-які зміни у позначення імені автора належить тільки йому самому. Це право також невідчужуване і не може передаватися іншим особам. Проте, бувають випадки, коли ім'я двох авторів збігаються. В цьому разі потрібно знайти можливість певним чином відрізнити одне ім'я від іншого. Якщо обидва автори будуть наполягати на збереженні своїх імен, у даному разі спір може бути вирішений судом.

У ЦК України право на ім'я закріплене у ст. 438 (стосується немайнового права авторів) та ст. 458 (автор наукового відкриття має право надати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву), однак по суті цим правом наділені усі творці.

2.3.Право на недоторканість твору.

У розділі 1.1. було згадано про види особистих немайнових прав автора серед яких є і право на недоторканість твору.

Воно закріплено у ст. 438 ЦК України, де закріплено право автора протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без згоди автора ілюстраціями, передмовами, коментарями тощо.

Законодавчо зміст цього права частково розкрито у профільному законі «Про авторське право та суміжні права», а саме у ст.14 Закону, де зазначено про право автора вимагати збереження цілісності твору. По суті недоторканість твору законодавець розуміє як заборону всім, окрім автора, вносити зміни до твору, що можуть зашкодити його честі та репутації. Це право безпосередньо пов'язане з особистістю автора, і є одним з основних особистих немайнових прав на ряду з правом на оприлюднення та правом на визнання авторства.

Для кращого розуміння даного права варто дослідити і проаналізувати зміст норм. Терміни «цілісність», «недоторканність» не тотожні за змістом. Цілісність твору означає єдине ціле, пов'язаність усіх частин. Недоторканність твору вказує на заборону внесення змін. Р. Стефанчук вказує, що поняття «недоторканність» само по собі вже свідчить про неможливість будь-якого втручання у цілісність твору. Більш того, право на недоторканність слід розуміти як можливість володільця певної цілісності визначати своє панування над нею а також встановлювати режим доступу до неї²⁰. Тому більш вдалим є використання саме поняття «право на недоторканність твору».

Слід зауважити, що дискусійною є позиція законодавця про те, що правопорушенням є лише така зміна чи посягання на твір, які можуть зашкодити честі та репутації автора. Зокрема, М.М. Малєїна висловлює думку, що автор має право вимагати заборони вносити зміни у будь-які частини твору

---

²⁰ Стефанчук Р.О. Перспективи розвитку особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності// Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (11 червня 2011р., м.Одеса).-2011.-190с.

незалежно від характеру змін, навіть якщо вони позитивно впливатимуть на репутацію автора.

Сама по собі «репутація» є морально - етичною категорією, яку не оминула і юридична наука. Домінуючою є думка, що саме право на недоторканість твору забезпечується право на захист честі і репутації автора, оскільки мають місце згадування про сформовані науковцями поняття «репутація автора», «добре ім'я автора».

Репутацію автора можна визначити як певну суспільну думку, що закріпилась за творцем у ході створення ним своєї творчої діяльності. Термін «репутація автора» вказує якою склалась соціальна оцінка і внаслідок чого.²¹ В своєму проявленні вона буває як позитивною, так і негативною. Термін «добре ім'я автора» є синонімом «репутації автора» і своєрідним фразеологізмом.

Ці права вважаються дуже близькими, і одночасно дуже різними. Право на недоторканість твору означає, що ніхто не має права змінити чи переробити твір. Але в той же час можливим є право на переробку твору з дозволу автора.

Право на захист честі та репутації автора є особистим немайновим правом, зміст якого полягає у протидії спотворенню, перекрученню змісту твору, переробку якого можливо зробити з дозволу творця.

Окремо варто зазначити, що право на недоторканність твору виникає з моменту створення твору, проте не припиняється після смерті автора – воно існує самостійно.

Г. Чурпіта вважає, що право на недоторканість твору виникає з моменту створення твору, проте не припиняється після смерті автора.

На думку К.О. Дубової право на недоторканість твору, яке належить живому автору, суттєво відрізняється від права на недоторканість твору, що належить спадкоємцям автора, а все тому що автор має право змінити твір, внести в нього зміни, а спадкоємцям належить лише право забороняти іншим це зробити з метою збереження твору для суспільства в первісному вигляді. Звідси можна

---

²¹ Бузовська, Н. В. "Право на недоторканість авторського твору: семантичний аналіз." Редакційна колегія.-58

зробити висновок, що право на недоторканість твору переходить до спадкоємців у неповному обсязі.

На міжнародному рівні право на недоторканість твору разом з правом авторства визнається Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (ст. 6bis) згідно якої: «Незалежно від майнових прав автора і навіть після уступки таких прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншим змінам цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, яке здатне завдати шкоди честі і репутації автора»²².

В Типовому законі ВОІВ про авторське право і суміжні права це право названо правом на захист репутації автора. Зміст даного права полягає у тому, що при виданні, публічному виконанні чи будь-якому іншому використанні твору забороняється без згоди автора вносити будь-які зміни як до самого твору, так і до його назви, а також у позначенні імені автора. Крім того забороняється без згоди автора супроводжувати твір при його виданні передмовами, ілюстраціями, післямовами, коментарями та будь-якими іншими поясненнями. Також не можна без згоди автора скорочувати твір, порушувати цілісність твору, навіть якщо такі зміни тільки на краще.

2.4.Право на оприлюднення твору.

Право на оприлюднення твору – це можливість автора самому оприлюднювати або дозволяти оприлюднення твору у будь-якій формі, тобто забезпечити доступ до твору третіх осіб.

Для початку слід відокремити поняття «оприлюднення» та «опублікування». Законодавство України серед особистих немайнових прав автора передбачало право на оприлюднення або обнародування у першій редакції Закону України „Про авторське право і суміжні права, проте пізніше це право було виключене. Натомість теперешня редакція Закону містить поняття

---

²² Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75. – С. 2809

оприлюднення твору²³. Відповідно до ст.1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» під оприлюдненням твору розуміється здійснення за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права дії, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо²⁴.

Як зауважує О. Штефан, оприлюднення є більш широким поняттям, що охоплює за своїм змістом й опублікування твору. Відповідно до п. 3.3. Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів під випуском у світ твору розуміється його видання з дозволу автора, незалежно від способів виготовлення екземплярів твору. Вона звертає увагу на те, що у ст. 442 ЦК України терміни «опублікування» і «випуск у світ» вживаються як синоніми²⁵.

Аналіз положень ЦК України та ЗУ «Про авторське право і суміжні права» свідчить про те, що за своїм змістом право на опублікування (випуск у світ) згідно зі ст. 442 ЦК України відповідає праву на оприлюднення (розкриття публіці) твору, яке передбачене у ст. 1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права».

Характер права на оприлюднення твору є таким, що охоплює і майновий, і немайновий характер. Це право можна вважати майновим, оскільки має місце комерційна складова. У той же час це право має і немайновий характер. Воно полягає в тому, що тільки автор приймає рішення про доведення твору до загального відому. Таким чином, питання про опублікування вирішується волею суб'єкта, його внутрішніми переконаннями. Нематеріальний характер права на опублікування полягає у тому, що воно не має економічного змісту і служить визнанню за особистістю її моральної цінності.

---

²³ Право на оприлюднення твору: юридична природа та особливості спадкування / О. О. Гаценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. - 2015. - Вип. 6(1). - С. 75-78.)

²⁴ Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII

²⁵ Право інтелектуальної власності: акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: видавничий дім «Ін Юре», 2007. – 696 с

Однак вважаємо за доцільне включити з метою розширення особистих немайнових прав автора право на опублікування твору до ст. 14 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» і викласти в наступній редакції:

Стаття 14. Особисті немайнові права автора

1. Автору належать такі особисті немайнові права:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;

3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора;

5) оприлюднити чи дозволити оприлюднювати твір.

Підсумовуючи, зазначимо, що особистими немайними правами автора є право на визнання авторства; право автора на ім'я, яке може бути реалізоване шляхом зазначення імені або заборони зазначення імені чи псевдоніму у зв'язку з використанням твору; право на недоторканність твору. Окрім цього до таких прав можна додати право на оприлюднення авторського твору.

Отже, особисті немайнові права авторів посідають важливе місце у правовій системі законодавства, проте їх правове регулювання потребує вдосконалення та доповнення.

РОЗДІЛ III. ОКРЕМІ ВИДИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ (МОРАЛЬНИХ) ПРАВ АВТОРА.

3.1. Особливості спадкування немайнових прав

Найбільш гостро проблема спадкування особистих немайнових прав постає в контексті відносин інтелектуальної власності, а саме у сфері авторства. Трансформація вітчизняного законодавства на шляху до євроінтеграції виявляє найбільш суперечливі та складні для вирішення питання, відкриваючи можливість для вдосконалення національного законодавства шляхом імплементації законодавчих розробок Європи і світу загалом. Проте щодо регулювання спадкування особистих немайнових прав вітчизняне правове поле має надзвичайно великий досвід. Основна проблема та дилема полягає в тому, який механізм правового регулювання користування особистими немайновими правами автора брати. Справа в тому, що спадкування як цивільно-правовий інститут є складним і передбачає не тільки використання спадкоємцями благ, залишених спадкодавцями в результаті їх життєдіяльності, а й виникнення цілого ряду нових прав і обов'язків для спадкоємців. Зокрема, йдеться про можливість комерціалізації рис особистості її спадкоємцями, а також захист доброго імені померлого. З точки зору первісного власника такого комплексу прав, подальше їх використання йому вже не загрожує і не завдає шкоди, але сама наявність цих прав породжує необхідність правового регулювання їх використання. Оптимізація та раціоналізація процесу правового забезпечення спадкування особистих немайнових прав актуалізується також і завдяки тому, що вітчизняна цивільно-правова доктрина спроможна запропонувати дієві механізми практичної реалізації цього інституту.

Спадкові відносини завжди характеризуються складністю як теоретичного, так і практичного забезпечення, оскільки пов'язані з механізмами правового регулювання одразу кількох сфер суспільних відносин. З одного боку, використовується правовий режим спадкування, з іншого – комплекс правових засобів регулювання режиму майна або обсягу прав та обов'язків, які

успадковуюються. Через це спадкові відносини інколи переобтяжені моделями цивільно-правового регулювання, але завжди мають чітку структуру реалізації, в якій норми, що регулюють сам процес спадкування, відіграють роль забезпечуючого елемента та певних меж передачі та розподілу успадкування.

Законодавець чітко визначає, що спадщина розглядається як єдине ціле, тобто як актив і пасив. Майно спадщини - це права спадкодавця і воно виступає активом, а пасивом виступають його обов'язки. Але не всі права та обов'язки, якими спадкодавець володів за життя, можуть успадковуватися. До складу спадщини входять різні майнові права та обов'язки спадкодавця, однак особисті немайнові права можуть бути об'єктом спадкування лише в частині, в якій вони необхідні для здійснення успадкованого майнового права, і лише у випадках, передбачених законом і при цьому їх коло невелике.

Суворо особистий характер немайнових прав означає, що вони згідно зі ст. 269 ЦК належать громадянину від народження або в силу закону, є довічними і невідчужуваними, вони не можуть бути жодним чином передані іншим особам. Зобов'язання немайнового характеру, як правило, не є об'єктом спадкування, а тому не переходять у спадщину (наприклад, до спадкоємців не переходить обов'язок спадкодавця створити драматичний твір за договором виконання)²⁶.

За загальним правилом ЦК України відповідно до ст. 1219 «До складу спадщини не входять особисті немайнові права», оскільки вони нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, проте деякі майнові права також не входять до складу спадщини: «право участі в товариствах і право на членство в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами; право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; права на аліменти, пенсію, допомогу чи інші виплати, встановлені законом; деякі права та обов'язки особа як кредитор або боржник»²⁷. Водночас ЦК України в даному випадку категоричний, оскільки

---

26. Васильченко В. В. Коментар Книги шостої Цивільного кодексу України «Спадкове право» // Довідник нотаріуса. — 2006. — № 1. — С. 4-96. — с.7-9

27 Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40. — Ст. 356.

не містить винятків щодо спадкування особистих немайнових прав, хоча, на нашу думку, такі винятки можливі.

Отже, особисті немайнові права визначаються ст. 269 ЦК України як права, що «Належать кожній фізичній особі від народження або за законом. Особисті немайнові права фізичної особи не мають майнового значення»²⁸. Подальший аналіз зазначеної норми доводить, що такі права тісно пов'язані з конкретною фізичною особою; не мають економічного змісту, але водночас можуть бути джерелом виникнення права особистої власності; фізична особа не може бути позбавлена особистих немайнових прав або відмовитися від них.

З таких позицій цілком закономірно дійти висновку про наявність умов, які, хоч і формально, пов'язують можливість входження особистих немайнових прав до складу спадщини - на момент смерті спадкодавця особисті немайнові права переходять йому.

Враховуючи норму ч. 1 ст. 271 ЦК України щодо того, що «змістом особистого немайнового права є можливість фізичної особи вільно на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері приватного життя»²⁹, можна зробити такі висновки:

- по-перше, фактом є те, що після смерті фізичної особи лінія її поведінки може продовжуватися виключно щодо ділової чи особистої репутації;
- по-друге, через тісний нерозривний зв'язок особистих майнових і немайнових прав зменшення обсягу чи якості останніх може вплинути на зміну вартості майнових прав, що утворюють спадщину. Особливо це стосується ділової репутації;
- по-третє, деякі особисті немайнові права, які є підставою та джерелом виникнення похідних майнових прав (наприклад, авторство), можуть бути оскаржені в суді, що може призвести до зміни власника похідних майнових прав (право на винагороду, роялті тощо).

---

²⁸ Те саме

²⁹ Те саме

Таким чином, можна дійти логічного висновку, що побутове значення особистих немайнових прав, метою яких є отримання комерційного результату від використання, наприклад, найменування та репутації спадкодавця, полягає в необхідності надання спадкоємцям необхідного обсягу прав для захисту спадщини.

Цивільний кодекс України чітко поділяє всі особисті немайнові права на такі категорії: особисті немайнові права фізичної особи, що забезпечують її природне існування і якими вона володіє довічно (статті 281–293 ЦК України); та особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її суспільне існування (статті 294–315 ЦК України), серед яких найбільший інтерес у рамках даного дослідження становлять: право на ім'я, його зміну та використання. ; повага до гідності та честі; повага до людини, яка померла; недоторканність ділової репутації; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості³⁰. Важливість цих особистих немайнових прав ще більше підтверджує важливість їх захисту після смерті особи, якій вони належали. Так, наприклад, щодо ділової репутації, права авторства, вони капіталізують спадщину фізичної особи, якій вони належали, і можуть як збільшити, так і зменшити її, завдаючи шкоди правам та інтересам спадкоємців.

У цьому аспекті важливо врахувати позиції О.Ю. Цибульська та Р.О. Стефанчука, які, аналізуючи особисті немайнові права у сфері авторських відносин, доводять їх специфіку та відмінність від інших категорій немайнових прав. Зокрема, науковці зазначають, що основними ознаками є «специфічна сфера їх існування, а саме: вони тісно пов'язані зі сферою авторства і не можуть існувати поза нею; ці права належать не всім фізичним особам, на відміну від загальних особистих немайнових прав, а лише тих, хто займається інтелектуальною діяльністю та є творцем об'єктів авторського права; особливість моменту їх виникнення, який визначається не з моменту народження, а з моменту, який чітко пов'язаний з зі створенням об'єкта

---

30. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав у цивільному праві : монографія. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. 148 с.- с.22-25

інтелектуальної власності або іншим юридичним фактом щодо цього об'єкта».³¹

32

Отже, особисті немайнові права автора є істотними, тобто містять цілий перелік взаємопов'язаних і невід'ємних елементів авторського права, відсутність яких автоматично призведе до втрати авторства, а внаслідок цього – до втрати майнових прав, пов'язаних з використанням результатів творчої діяльності.

Водночас слід відзначити слушність думки К.О. Дубова щодо відсутності можливості визначення особистого немайнового права автора у грошовому виразі, але безпосереднього впливу на визначення грошового вираження майнових прав автора³³ У цьому сенсі момент виникнення особистого немайнового права автора та його закріплення вважаються юридичним фактом виникнення та підставою існування особистих немайнових прав автора, що підтверджує тезу про необхідність захисту немайнових прав та необхідність регламентації механізму їх успадкування.

Цікавим є успадкування авторських прав спадкодавця. Авторське право складається з виключних прав, які утворюють його зміст і включають: особисті немайнові права автора, завдяки яким у творі передається особистість автора, та майнові права.

Досліджуючи особисті немайнові права у сфері авторства як складову системи особистих немайнових прав, слід зазначити, що є всі підстави вважати їх особливими особистими немайновими правами, тобто такими, що притаманні індивідам лише внаслідок вчинення певних дій, що виділяються суспільством як соціально цінні, або зумовлені особливим правовим статусом цієї особи. З огляду на таку специфіку ця категорія особистих немайнових прав наділена рядом особливостей порівняно з іншими особистими немайновими

---

³¹ Стефанчук Р.О. Система особистих немайнових прав у сфері авторства. Університетські наукові записки. 2005, вип. 3. С. 60–65.

³² Цибульська О.Ю. Особливості спадкування деяких особистих немайнових та майнових прав автора. Актуальні проблеми держави і права. 2008, вип. 42. С. 38–43.

³³ Дубова К.О. Немайнові права авторів: аспекти міжнародно-правової регламентації. Держава і право: Юридичні і політичні науки. 2006, вип. 31. С. 448–453. - 449с

правами. До основних належать: специфічна сфера їх існування, а саме вони тісно пов'язані зі сферою авторства і не можуть існувати поза нею; ці права належать не всім фізичним особам, на відміну від загальних особистих немайнових прав, а лише тим, хто займається інтелектуальною діяльністю та є творцем об'єктів авторського права; особливість моменту їх виникнення, що визначається не з моменту народження, а з моменту, який чітко пов'язаний зі створенням об'єкта інтелектуальної власності або іншим юридичним фактом щодо цього об'єкта.

Щодо особистих немайнових прав автора, таких як право авторства та право на ім'я, то вони не можуть належати іншій особі, крім самого автора³⁴. Ці права є невідчужуваними і не можуть бути передані іншим особам. Право авторства і право на ім'я тісно пов'язані з особою творця і в цьому відношенні є вічними. Тому вони мають самостійне значення і завжди мають забезпечуватись правовою охороною, незважаючи на те, що в літературі виокремлюють авторство та авторство як соціальну цінність (перше, за загальним правилом, припиняється зі смертю автора, а друге – як суспільна цінність існує вічно)³⁵.

Але виникає питання щодо переходу у спадщину особистого немайнового права на недоторканність твору. Законом не вказано на виняток з правила, що заборонено передачу особистих немайнових прав у спадщину. Водночас ч. 2 ст. 29 Закону вказує, що спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти будь-якій зміні твору, а також іншому посяганням на твір, яке може завдати шкоди честі та репутації автора. Пряма вказівка на наявність винятків щодо відчуження особистих немайнових прав закріплена у ч. 4 ст. 423 ЦК України. Цим винятком, ймовірно, є право на недоторканність твору. Частиною 2 ст. 439 ЦК України передбачено, що у разі смерті автора недоторканність твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності

---

³⁴ Рябоконт Е. О. Авторське право як об'єкт спадкового наступництва // Вісник: Юридичні науки / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. — 2002. — № 45-48. — С. 222-225.

³⁵ Фурса С. Я. Спадкове право: Теорія та практика: Навч. посіб. — К.: Атіка. 2002. — 496 с.

такого дозволу недоторканність твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими зацікавленими особами.

У своїй монографії Є. Рябоконт також розглядав це питання, де зазначив про неможливість спадкування. Якби законодавець дійсно мав на увазі його перехід в порядку спадкового наступництва – це мало б місце в ч.1 ст.29 Закону, оскільки в межах цієї статті чітко зазначає обсяг авторських прав, які переходять у спадщину. По суті право протидіяти спотворенню чи іншому посяганню на твір з'являється шляхом спеціально закріпленої норми, а не спадковим правонаступництвом.

Право на недоторканність твору визначається як право протидіяти будь-якому спотворенню, зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, яке може завдати шкоди честі та репутації автора. Це означає, що під час опублікування, публічного виконання чи будь-якого іншого використання твору забороняється вносити будь-які зміни чи спотворення в сам твір, а також у його назву, позначку про ім'я автора без дозволу автора або його наступників. Крім автора, вказаним протиправним діям можуть протидіяти спеціально уповноважені на це особи. За відсутності такої особи недоторканність твору можуть здійснювати спадкоємці автора та інші заінтересовані особи. Як і інші особисті немайнові права, право на недоторканність твору виникає з моменту створення твору, але не припиняється після смерті автора.

Як приклад, наведемо судову практику щодо захисту недоторканості твору автора через його спадкоємців - дочка українського режисера Л. Бикова М. Бикова звернулась до суду з позовом проти ТОВ «Трейд Інтертеймент» щодо незаконної колоризації фільму «В бой идут «старики»». Автор кінострічки Л. Биков вважав, що цей твір мав бути тільки в чорно – білому кольорі, оскільки в фільмі були показані кадри воєнної хроніки в чорно-білому. Дочка режисера мала за мету охороняти недоторканість твору, а саме, щоб фільм показували в оригінальному незмінному вигляді. В позові було зазначено щодо того, що колоризацію фільму було зроблено без погодження зі

спадкоємцями немайнових прав на твір, оскільки така цифрова переробка відповідачем безпосередньо порушила цілісність твору.

Голосіївський районний суд м. Києва 16.05.2011р. позов задовольнив і прийняв рішення про припинення порушення особистих немайнових прав, а саме зобов'язати відповідача вилучити з обігу всі примірники фільму «В бой идут одни «старики»», які були в кольорі і піддані цифровій переробці, та знищити їх³⁶.

3.2. Особливості захисту особистих немайнових прав автора

На сьогоднішній день важливим питанням є порушення особистих немайнових прав автора та їх захист.

Під захистом прав розуміють діяльність щодо усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктивних прав або сукупність різних видів діяльності серед яких є видання норм, що встановлюють права та обов'язки, визначають порядок їх реалізації, захисту та застосування санкцій, діяльність суб'єктів щодо здійснення та захисту своїх суб'єктивних прав, превентивна діяльність держави та громадські організації, а також діяльність із здійснення правових санкцій; система правових норм, спрямованих на запобігання правопорушенням та усунення їх наслідків; таке здійснення права і перетворення правовідносин, яке можливе лише за допомогою спеціального державного органу; діяльність уповноважених осіб, а також юрисдикційних органів, спрямована на забезпечення реалізації та поновлення в установленому законом порядку порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів; врегульоване законом повноваження уповноваженого суб'єкта використовувати правоохоронні засоби для відновлення порушеного права, а також для забезпечення виконання правового обов'язку тощо.

Деякі науковці на основі уніфікованого визначення правової охорони подають вузькоспеціалізоване розуміння терміну «охорона авторських прав».

---

³⁶ Рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 16.05.2011р. // Єдиний державний реєстр судових рішень

Зокрема, за словами С.В. Бондаренка, захист прав автора – це передбачена законом сукупність заходів, метою яких є відновлення та визнання прав, які були порушені, що включає діяльність відповідних органів державної влади щодо відновлення та визнання прав, а також усунення перешкод, що перешкоджають реалізації прав і законних інтересів суб'єктів³⁷.

Під охороною прав автора О.О. Панасюк розуміє не лише передбачені законом способи припинення їх порушення та застосування до порушників юридичної відповідальності, а й заходи щодо визнання авторського права.³⁸

На думку Д.М. Притики, суть захисту права інтелектуальної власності полягає в тому, що суб'єкт права інтелектуальної власності, право якого порушено, звертається за захистом до відповідного державного органу, який у разі необхідності забезпечує такий захист³⁹

Якщо звернутися до законодавства України, то жоден нормативно-правовий акт, зокрема ЦК України, ЦПК України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», не дає законодавчого визначення поняттю «захист права».

На нашу думку, визначаючи сутність правової категорії «охорона прав автора», необхідно виходити як із загальнотеоретичного розуміння змісту цього поняття, так і керуватися специфікою правової природи права автора. Щодо правової природи прав автора зазначимо наступне - відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» автором є фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір.

Зокрема, відповідно до вищезазначених норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ЦК України автор має такі особисті немайнові права:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом належного зазначення імені автора на творі та його примірниках і будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

---

³⁷ Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права : [курс лекцій] / С.В. Бондаренко. – К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.

³⁸ Панасюк О.О. Поняття та класифікація форм захисту авторських прав / О.О. Панасюк // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 758–762.

³⁹ Право інтелектуальної власності : [підруч.] / за ред. О.А. Підпригори, О.О. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 624 с

- 2) заборонити згадування свого імені під час публічного використання твору, якщо він як автор твору бажає залишитися анонімним;
- 3) обирати псевдонім, вказувати та вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках та під час будь-якого його публічного використання;
- 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекручуванню, спотворенню чи іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, яке може завдати шкоди честі та репутації автора.

Щодо загальнотеоретичного розуміння змісту поняття «правозахист», то аналіз наведених визначень як теоретиками права, так і вченими-цивілістами та процесуалістами дає змогу виділити такі ознаки цієї правової категорії:

1. Захист права - це комплекс заходів, передбачених законом, тобто законом чітко визначено способи захисту суб'єктом авторського права своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 16 ЦК України способами захисту цивільних прав та інтересів, у тому числі прав автора, можуть бути: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення правопорушної дії; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання повинності в натурі; 6) зміна правовідносин; 7) припинення правовідносин; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим чи органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб.

2. Ці заходи спрямовані на відновлення та визнання порушених, невизнаних або оспорюваних прав: автор може захистити свої права не лише шляхом відновлення порушених прав, а й шляхом їх визнання. Таке твердження повністю підтверджується судовою практикою, зокрема 11.06.2013 Держинський районний суд м. Харкова у відкритому судовому засіданні розглянув питання про ухвалення додаткового судового рішення у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання авторського права,

стягнення моральної шкоди, відшкодування, зобов'язання вчинити певні дії, анулювання свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір⁴⁰.

Також 12 лютого 2014 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ розглянув справу за позовом ОСОБА_4 до ОСОБА_5, Державна служба інтелектуальної власності України про визнання авторського права та визнання недійсним свідоцтва реєстрації авторського права на твір за касаційною скаргою ОСОБА_4, поданою представником - ОСОБА_6, на ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 23 жовтня 2013 року⁴¹.

3. Метою правового захисту є притягнення винної особи до юридичної відповідальності, що має наслідком застосування до порушника негативних майнових та інших наслідків.

4. Захист прав є регламентованою діяльністю уповноважених осіб, а також юрисдикційних органів.

Право на судовий захист є конституційним правом громадян відповідно до ст.55 Конституції України. Ця норма відображає підходи, закріплені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, бо в ст. 6 Конвенції закріплено право на справедливий судовий розгляд⁴².

Аналіз наукових джерел та чинного законодавства дав змогу з'ясувати, що існують дві основні форми захисту авторських прав:

- неюрисдикційна - передбачає дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту своїх авторських прав на твір, які вони здійснюють самостійно, без звернення в державні або інші компетентні органи. При цьому маються на увазі тільки законні способи захисту, такі, як, наприклад, повідомлення порушника про існування авторських прав і пропонування вирішити суперечку шляхом переговорів.

---

⁴⁰ Додаткове рішення у справі № 2-1099/2011 від 11.06.2013 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.

⁴¹ Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справі № 6-46979св13 від 12.02.2014 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс].

⁴² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950

- юрисдикційна - передбачає діяльність уповноважених державою органів щодо захисту порушених прав або прав, що оскаржуються. Суть такої форми захисту полягає в тому, що особа, права якої порушені неправомірними діями, може звернутися за захистом своїх прав у спеціально вповноважені державні органи - суд, Антимонопольний комітет та ін.

Разом з тим для чіткості нашого дослідження зупинимося на класифікації, запропонованій Р. О. Стефанчуком, який у своєму монографічному дослідженні розподілив способи захисту цивільних прав на три групи, а саме:

а) превентивно-пресікальні способи захисту. Це ті способи захисту, які спрямовані на попередження та припинення порушення, оспорювання, невизнання особистого немайнового права чи реальної загрози вказаних дій (визнання права; припинення дії, яка порушує право; зміна правовідношення; припинення правовідношення; визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб тощо);

б) відновлювальні способи захисту. Це ті, які спрямовані на відновлення порушеного права (відновлення становища, яке існувало до порушення, та пов'язані із ним способи; спростування; відповідь; визнання правочину недійсним тощо);

в) компенсаційні способи захисту це ті, які спрямовані на додаткове компенсування збитків, що пов'язані із порушенням особистого немайнового права (відшкодування моральної (немайнової) шкоди тощо).⁴³

Відповідно до ст.51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

---

⁴³ Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / Р. О. Стефанчук. – К: КНТ, 2008. – 626.- с.194

Суб'єкти авторського права мають право звертатися за захистом свого авторського права в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їхньої компетенції. Зокрема, мають право: вимагати визнання та поновлення своїх прав; звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення; подавати позови як про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, так і про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду; вимагати публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права і суміжних прав (ч. 1 ст. 52).

Одним із найпоширеніших порушень особистих немайнових прав автора є плагіат.

Умовно плагіат можна розділити на повний і частковий, а також прямий і опосередкований. Трохи конкретніше про кожен вид було зазначено у статті Симонян Ю.Ю., а саме: «Під повним плагіатом розуміємо зумисне привласнення авторства у повному обсязі. Частковий плагіат – використання у своїх працях частин або уривків з чужих творів без зазначення імені автора або без оформлення уривку відповідно до вимог цитування. Прямий плагіат передбачає привласнення авторства на чужий твір, що використаний без змін. Опосередкований плагіат – привласнення авторства на чужий твір або уривки, що попередньо були видозмінені плагіатором».⁴⁴

Присвоєння авторства є ознакою прояву плагіату. Авторська охорона надається тільки формі вираження твору. До елементів форми можна віднести мову, стилістичні звороти та ін. Тому встановлення плагіату можливе лише за умов дослівного копіювання авторського тексту чи його певної частини. У ЗУ

---

⁴⁴ Симонян, Юлія Юріївна. "Авторські права, які порушуються внаслідок плагіату." *Часопис цивілістики* 15 (2013): 152-155.

«Про авторське право і суміжні права» передбачено положення про те, що перефразування оригінальних текстів є плагіатом.

При плагіаті відбувається запозичення часткового або повного тексту з використання чужого імені зазначеного як автора, який таким не є. реалізацією права авторства по суті своїй є право автора на зазначення свого імені при використанні твору, оскільки без цього права неможливо здійснити право на авторське ім'я. Завдяки цьому праву ім'я автора зазначається з метою протидії спотворенню чи зміні такого при використанні.

Серед способів захисту права на авторське ім'я у суді можуть бути: визнанням права на таке ім'я; визнанням угоди, за якою надано згоду на використання імені недійсною; зміною та припиненням правовідносин; покладенням на порушника обов'язку відшкодувати шкоду, що виникла внаслідок порушення такого права; компенсацією моральної шкоди тощо. Назва твору може охоронятися авторським правом, однак лише у разі, якщо вона є результатом творчої інтелектуальної праці автора та є оригінальною.

Прикладом охорони оригінальних назв творів і персонажів, є Рішення Рівненського міського суду у справі № 569/7389/15-ц, який визнав оригінальною і самостійною назву твору «Капітошка» і заборонив його використання як торгової марки без згоди автора і без виплати йому винагороди^{45 46}.

Окремо слід звернути увагу на той момент, коли здійснюється оприлюднення чужого твору, і це є нічим іншим, як тим же плагіатом. Зміст права на оприлюднення визначається як можливість автора публічно розголошувати створений ним твір. Тобто твір вважатиметься оприлюдненим, якщо забезпечено доступ до нього широкому загалу за згодою автора і з його доброї волі.

---

⁴⁵ Веремко В. Чи можна, як та коли використовувати назви творів, не порушуючи авторських прав. Закон і Бізнес. 2017. URL: https://zib.com.ua/ua/129686-chi_mozhna_ta_yak_vikoristovuvati_nazvi_tvoriv_ne_porushuyuc.html (дата доступу: 07.11.2019)

⁴⁶ Рішення Рівненського міського суду від 22 жовтня 2015 року у справі № 569/7389/15-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/52839263>

Класифікація порушень авторських і суміжних прав на порушення особистих немайнових прав і порушення майнових прав несе в собі умовний характер. Така класифікація важлива, оскільки полегшує вибір способів захисту порушених прав. Порушення особистих немайнових прав зумовлює незаконне використання охоронюваних об'єктів і мають місце така категорія правопорушень, як змішані.

Привласнення авторства на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію, якщо воно завдало матеріальної шкоди в значному розмірі, тягне за собою кримінальну відповідальність за ч. 1 ст. 177 КК України. В цьому злочині має місце порушення прав авторства на об'єкти інтелектуальної власності, тобто права визнаватися автором, яке є одним із особистих немайнових прав автора, які зазначені в ст. 438 ЦК України .

Проте слід зазначити, що порушення інших особистих немайнових прав автора не охоплюється складом злочину ч.1.ст.177 КК України і не мають правового захисту.

Можна зробити висновок з вищезазначеного про те, що привласнення авторства на об'єкти авторського права та суміжних прав не захищається в кримінально-правовий спосіб.

Визнання особистого немайнового права є наступним способом захисту, за яким визнається наявність в особи певного особистого немайнового права, яке було порушене, чи наявність якого попередньо піддавалось сумніву з боку інших осіб. Вказана специфіка визначає той факт, що застосування даного способу може відбуватись лише в юрисдикційній (судовій) формі⁴⁷ Найчастіше цей спосіб захисту застосовується у випадку порушення прав на твори, які опубліковані анонімно чи під псевдонімом, а також у випадках порушення прав на неопубліковані твори. Використання такого способу захисту залежить від певних обставин серед яких визнання права застосовується тільки відносно

---

⁴⁷Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Р.О. Стефанчук; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: КНТ, 2008. – 626 с

права авторства і пояснюється це природним правом, яке встановлює зв'язком між твором і автором. Визнання права авторства означає автоматичне юридичне визнання всіх інших прав автора⁴⁸

Ще однією обставиною для такого способу захисту визнання авторства є той факт, що воно використовується як до оприлюдненого так і не оприлюдненого твору. Оприлюднення твору, як вже дія, яка вже відбулась чи яка тільки планується не має ніякого впливу на оголошення вимоги щодо захисту особистих немайнових прав автора, оскільки такі права виникають з моменту створення. Однак в цій обставині є певні колізії, які зустрічаються на практиці.

Законодавчо закріплено і такий спосіб як самозахист. Право на самозахист відповідно до ч.5 ст.55 Конституції і ст.19 ЦК України представляє собою застосування особою заходів протидії, які не заборонені законом та не суперечить моральним засадам. Під самозахистом прав і законних інтересів правовласників розуміють передбачені законом заходи щодо їхнього визнання і відновлення, припинення їх порушень, застосування до порушників санкцій, а також механізм реалізації цих заходів

Способи самозахисту особа може обрати сама, а також такі способи можуть бути прописані при укладенні авторського договору, чи відповідати законодавству.

Якщо автор опублікував свій твір анонімно або під вигаданим ім'ям, на захист його прав та інтересів що охороняються законом, можуть виступати видавництво, інший користувач твору чи організація колективного управління. Права на твори кількох авторів можуть захищатися усіма ними, а от право на недоторканість твору, можуть охороняти спадкоємцями автора, які були заявлені творцем у своєму заповіті.

Характерними рисами самозахисту є

---

⁴⁸ Качуровський, В. В. "Визнання права як спосіб захисту особистих немайнових прав автора." Молодий вчений 2 (1) (2015): 224-226. – 225 с.

- Дії з самозахисту особа здійснює самостійно, без звернення до юрисдикційного органу;
- Самозахист застосовується і коли порушення прав триває, і коли порушення вже відбулося.

3.3. Порівняльно-правові аспекти спадкування і захисту особистих немайнових прав автора в зарубіжних країнах

З точки зору правового поля, спадкове право можна з упевненістю охарактеризувати як одну з найдавніших галузей права, яка тісно пов'язана з національними правовими традиціями кожної окремої країни. З іншого боку, спадкове право – це та сфера, яка зачіпає інтереси кожного члена суспільства, що набуває особливого значення в умовах активізації міграційних процесів у Європі, де з кожним роком зростає кількість спадкових справ.

У переважній більшості країн норми, що регулюють спадкові відносини, включені як складова частина цивільних кодексів. Так, зокрема, Цивільний кодекс Франції 1804 р. містить відповідні положення про спадкування в книзі III «Про різні способи набуття права власності», а саме в розділі I «Про спадкування» та розділі II «Про дарування між живими та про заповіти». Цивільний кодекс Німеччини 1896 р. містить книгу V «Спадкове право». Слід зазначити, що завдяки рецепції положень римського приватного права спадкове право континентальної Європи має багато спільних рис. Що стосується країн англосаксонської правової системи, то тут провідну роль відіграє судова практика.

Як і законодавство України, законодавство європейських країн встановлює дві черги спадкування: за законом і за заповітом, причому останній має пріоритет. Спадкування за законом відбувається лише за відсутності заповіту. Говорячи про основні відмінні риси спадкового права України та зарубіжних країн, не можна обійти увагою деякі аспекти спадкування за законом. Історично

залежно від системи визначення кровної спорідненості виділяють римську та германську системи. Перший, що сягає корінням в римське право, визначає ступінь споріднення за кількістю народжень. Подібна система існує і в Україні, але кожна країна може мати свої особливості щодо розподілу власності.

Спільними рисами українського та французького спадкового права є спільні підходи до спадкування. Таким чином, основним змістом норм про спадкування за законом в обох державах є: а) коло спадкоємців; б) правонаступництво спадкоємців; в) розмір спадкових часток. Кожна наступна черга спадкоємців отримує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги (ч. 2 ст. 1258 ЦК України, ст. 734 ЦК Франції)⁴⁹.

Відмінності спадкування за законом в Україні та Франції полягають у наступному: згідно зі ст. 1277 ЦКУ у разі відсутності спадкоємців за законом, усунення їх від права на спадщину, відмови від прийняття спадщини, відмови від її прийняття спадщина визнається відумерлою і переходить у власність територіальної громади. У Франції, до спадкування за законом, крім родичів, запрошуються особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше п'яти років (ст. 1264 ЦК України), але немає встановлених принципів, згідно з якими ту чи іншу особу можна було б класифікувати як члена певної сім'ї. Тому особи, які претендують на спадщину «на сімейних правах», не пов'язані зі спадкодавцем родинними зв'язками, повинні довести це в суді спадкоємців, спадщина переходить до держави, яка повинна передати її у володіння відповідно до ст. 724 Цивільного кодексу Франції (далі – ЦК Франції)⁵⁰. Відрізняється і послідовність успадкування. У Франції порядок успадкування залежить від близькості кровного споріднення. За цим показником усі спадкоємці поділяються на «класи». У разі відсутності чоловіка (дружини), який має право на спадкування, про спадщину претендують родичі в такому порядку: - діти та родичі по низхідній лінії (онуки, правнуки); - батько мати;

---

⁴⁹ Скрипник О.В. Спадкування за законом в Україні та Франції: порівняльно-правовий аналіз. Актуальні проблеми держави і права. 2007. №2. С. 404-408

⁵⁰ Те саме

брати, сестри та родичі по низхідній лінії; - родичі по висхідній лінії, крім батька і матері (дід, баба; прадід, прабаба); - родичі по боковій лінії, за винятком братів і сестер і родичів по низхідній лінії останніх (ст. 734 ЦК Франції). Тому за французьким законодавством тому з подружжя, який пережив спадкодавця, не присвоюється ніякого рангу, але він нарівні з кровними родичами. У ЦК України той з подружжя, який пережив спадкодавця, належить до першої черги спадкоємців, і це цілком виправдано.

Французьке законодавство про авторське право розглядає твір, що охороняється, як розширення особистості автора, яка захищена певною кількістю моральних прав. Загалом, автор має право на «повагу до свого імені, свого статусу як автора та свого твору». Немайнові права є невідчужуваними, вічними та непорушними. Після смерті автора вони переходять до спадкоємців або виконавця, але не можуть бути передані або продані іншим чином автором або правонаступниками. Будь-яка угода про відмову автора від моральних прав є недійсною, хоча автора не можна змусити захистити моральні права на твір, і він завжди має можливість утриматися від їх здійснення.

Розглянемо спадкування моральних прав автора на прикладі моністичної моделі права Німеччини та Австрії, а саме того, що моральні права захищають лише автора.

Відповідно до розділу 11 пункту 1 Закону Німеччини про авторське право авторське право захищає інтелектуальні та особисті стосунки автора з її роботою та використання її твору. Моральні права покликані запобігти «представленню твору автора публіці в іншій формі або з іншим позначенням авторства, ніж наміри автора». Аргументація того, що спадкоємці автора могли здійснювати свої успадковані немайнові права на власний розсуд, означає, що правонаступники мають бути захищені немайновими правами, які раніше були немайновими правами померлого автора. Повний обмін охоронюваною особою є безглуздом, оскільки правонаступники не є ані автором твору, ані не мають власних суто особистих інтересів, пов'язаних із твором, які б не залежали від

інтересів та намірів автора. Успадковується саме авторське право, а не авторство.

Особливо це проявляється у праві автора вимагати авторства на твір. правонаступник може скористатися цим правом лише щодо вказівки справжнього автора, але він або вона не може зайняти місце померлого автора та бути названим автором замість нього. Якби спадкоємець здійснював свої власні права, померлий автор більше не мав би жодного впливу, і правонаступники могли замінити автора. Австрійський законодавець зазначив у пояснювальних зауваженнях до статей 19–21 Закону про авторське право: «Джерелом і об'єктом цих прав є перш за все твір; вони не служать прямо і виключно для захисту особистості автора, а для захисту його інтересів у творі, особливо у збереженні та відтворенні твору в непорушеному вигляді, а також у збереженні та підкресленні зв'язку твору з його автором».⁵¹

Подібні заяви були зроблені німецьким законодавцем у 1965 році: «Моральні права автора є реальними правами особистості, оскільки вони завжди залишаються нерозривно пов'язаними з особою автора. [...] Цей постійний зв'язок із особою автора виражено в численних інших положеннях закону»⁵²

Щодо того що собою являє захист особистих немайнових прав автора в зарубіжних країнах зазначемо далі.

Правова система США передбачає кримінальну та цивільну відповідальність за порушення авторського права. Згідно зі ст. 504, що міститься в розділі 17 Кодексу США, особа, порушивши авторські та суміжні права, нестиме відповідальність за фактичні збитки, які вона спричинила власнику права, та будь-який додатковий прибуток, що вона отримала, або за збитки, встановлені за законом⁵³.

---

⁵¹ Explanatory notes by the legislator on the draft of sections 19 to 21 Copyright Act, reprinted in Peter, Das Österreichische Urheberrecht p. 519.

⁵² Explanatory notes by the legislator on the draft of the German Copyright Act, BT-Drucks. IV/270, p. 44.

⁵³ Позова Д.Д. Правове регулювання відповідальності за порушення авторських та суміжних прав у Сполучених Штатах Америки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2012. Вип. 18. С. 105–108

Щодо захисту авторських прав у цивільному порядку, то в цьому випадку передбачається можливість подання цивільних позовів у справах про порушення прав інтелектуальної власності, які здійснюються в порядку судового провадження. Здебільшого у таких справах до суду звертаються із проханням про відшкодування збитків, видачу наказу про припинення правопорушення, про арешт і знищення незаконно вироблених товарів, де перевага надається двом останнім способам захисту.

Кримінальна відповідальність за плагіат передбачена кримінальними кодексами майже всіх країн пострадянського простору. Підхід визнання суспільно-небезпечного діяння злочином відрізняється.

Матеріальний склад злочину за присвоєння авторства, як і в КК України, закріплено такими нормативно-правовими актами:

- Кримінальним кодексом Вірменії (значним збитком вважається сума, що перевищує 500-кратний розмір мінімального розміру оплати праці);
- КК Азербайджану (має бути завдано значної шкоди без пояснень, що під нею розуміють);
- КК Туркменістану і Казахстану (заподіяння значної шкоди без її конкретизації).

Формальні склади злочину закріплено такими законодавчими актами:

- КК Грузії (ч. 1 ст. 189 – привласнення авторства на об'єкт авторських або суміжних прав, винахід, корисну модель, промисловий зразок, селекційне досягнення, топографію інтегральної мікросхеми);
- КК Таджикистану (ч.1 ст. 156 – випуск під своїм ім'ям чужого наукового, літературного, музичного чи художнього твору, а також чужої програми для ЕОМ чи бази даних, або інше привласнення авторства на такий твір, привласнення авторства винаходу, а також примус до співавторства;
- КК Естонії (ст. 277 – оприлюднення чужого твору або виконання твору від свого імені (плагіат) або інше порушення особистих немайнових прав автора або виконавця твору).

Щодо захисту особистих немайнових прав автора в Канаді зазначимо таке - розділ 34.2 Закону про авторське право Канади має засоби правового захисту, доступні автору у разі порушення моральних прав. Серед них судові заборони, а саме ухвали суду про заборону певних дій, відшкодування збитків (грошові винагороди) і наказ про передачу матеріалів, що порушують авторські права.

Крім того, оскільки Канада підписала Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів, вона також керується положеннями про моральні права, які містяться в статті 6 bis. Тим не менш, Бернська конвенція прямо покладається на державні органи, що стосується відшкодування для захисту моральних прав. Це означає, що якщо моральні права канадського автора порушуються за межами Канади, застосовуватиметься канадський закон про авторське право, і автор матиме право відстоювати свої моральні права в Канаді відповідно до Закону Канади про авторське право.

Розглянемо практичну сторону захисту моральних прав автора в умовах Канади.

Канадські суди вперше розглянули питання про порушення моральних прав у справі *Snow v. Eaton Center Ltd.*, (1982) 70 C.P.R. (2d) 105 (Ont. H.C.J.). У цій справі *Toronto Eaton Center* було визнано відповідальним за порушення моральних прав позивача через наклеювання святкових стрічок на скульптуру позивача із зображенням шістдесяти гусей. Позивач стверджував, що така модифікація завдала шкоди його репутації, і порівняв це з «надяганням наручного годинника на Давида Мікеланджело або сережок на Венеру Мілоську». Верховний суд Онтаріо, зваживши думку позивача разом із думками інших художників, які були обізнані в цій галузі, визнав, що занепокоєння позивача щодо своєї репутації було розумним та суттєвим. Суд зобов'язав зняти стрічки з шиї гусей⁵⁴.

У 2003 році Верховний суд Онтаріо знову розглянув тему моральних прав у справі між фотографом і гольф-клубом, *Ritchie v. Sawmill Creek Golf & Country*

---

⁵⁴ *Snow v Eaton Centre Ltd.* Режим доступу: https://casebrief.fandom.com/wiki/Snow_v_Eaton_Centre_Ltd.

Club Ltd. Фотограф заявив про свої моральні права на свої фотографії, розміщені на веб-сайті гольф-клубу були порушені через те, що фотографії були збільшені понад розмір, який він надав, і його ім'я було видалено з них. Перший аргумент суд визнав непереконалим, оскільки фотографії не були збільшені настільки, щоб це спричинило погіршення якості та завдання шкоди честі та репутації позивача. Щодо моральних прав фотографа на асоціацію з його роботою, «де це розумно за обставин», суд вирішив, що після скарги до RCMP про те, що гольф-клуб порушив його авторські права, для позивача більше не було доцільним вважати, що клуб продовжить асоціювати його з фотографіями на своєму веб-сайті.⁵⁵

Канадський суд розглядав справу Wiseau Studio, LLC та ін. проти Харпера та ін. Позивач, Візо, є режисером драми 2003 року «Кімната», яка була названа «найкращим найгіршим фільмом, коли-небудь створеним». Візо подав до суду на Ріка Харпера, який зняв документальний фільм про фільм під назвою «Кімната, повна ложок». Візо стверджував, серед іншого, про порушення його моральних прав. Вайзо вважав, що його права були порушені, оскільки, по-перше, у документальному фільмі використовувалися кліпи «Кімнати» низької якості, взяті з дисків Blu-ray або з YouTube, і по-друге, тому що він був пов'язаний із документальним фільмом, що він вважає «осудливим».

Суд не був переконаний і нагадав позивачу про те, що визначення того, чи були порушені моральні права, не ґрунтується виключно на суб'єктивних відчуттях автора - Візо висловлював сумніви щодо кліпів низької якості, і вони також були єдиними кліпами, які відповідач міг використати, оскільки Візо не давав ліцензії на використання його високоякісного запису без отримання повного редакційного контролю. Що стосується другого аргументу Візо, то він також був відхилений судом. Суд написав, що він не бачив, як робота режисера

---

⁵⁵ Understanding Moral Rights under Copyright Law By: [Christopher Heer](#), [Toba Cooper](#), [Mala Milanese](#), [Annette Latoszevska](#), [Daryna Kutsyna](#), [Nikita Munjal](#) | August 12, 2022 Режим доступу: <https://www.heerlaw.com/moral-rights-copyright-law>

була спотворена або спотворена документальним фільмом, і навіть якщо було встановлено, що Візо був пов'язаний з документальним фільмом, це не зашкодило йому. Від так у цій справі лише частково було задоволено вимоги позивача проте не щодо особистих немайнових (моральних) прав.

Підсумовуючи все вищезазначене, слід сказати наступне.

Перш за все варто зазначити, що загалом саме право на недоторканість твору переходить у спадщину з метою охорони і захисту твору від посягань чи будь-якій зміні форми, змісту, і саме судова практика наведена вище підтверджує це.

Спадкування моральних прав автора за законодавством Франції переходить до спадкоємців або виконавця, але моральні права не можуть бути передані або продані іншим чином автором або правонаступниками. Будь-яка угода про відмову автора від моральних прав є вважатиметься недійсною, хоча автор може взагалі не захищати свої моральні права.

Законодавство Німеччини та Австрії наголошує на тому, що успадковується авторське право, а не саме авторство.

Захист особистих немайнових прав у зарубіжних країнах відбувається через юрисдикційну форму, а саме звернення до суду. На прикладі судової практики Канади бачимо, що мають місце захист моральних прав автора у зв'язку з завданням шкоди репутації автора; однак на протипагу в іншій судовій практиці не було визнано порушення моральних прав, які ґрунтувались виключно на суб'єктивних відчуттях автора.

ВИСНОВКИ

Проведене нами магістерське дослідження було спрямоване на всебічний аналіз проблем охорони особистих немайнових (особистих) прав автора. Отримані результати свідчать про наступні особливості.

1. Ми можемо дати власне визначення особистих немайнових прав, які входять у структуру досліджуваної теми.

Особисті немайнові права - це абсолютні суб'єктивні права, які належать кожній фізичній особі, невіддільні від неї, не мають економічного змісту, мають властивість індивідуалізації особи, виникають від народження і належать їй довічно.

Особисті немайнові (моральні) права автора – це такі права, які виникають при створенні твору, що забезпечують зв'язок між автором та його твором, охороняючи в ньому особистість творця.

2. Поняття "особисті немайнові права" французького походження, ще їх іменують моральними правами і цим правам відводиться провідна роль серед суб'єктивних прав інтелектуальної власності – належать вони кожній людині і спрямовані на захист її особистості у формі твору, який є його виразом.

3. На законодавчому рівні, особистими немайними правами автора є:

- 1) право авторства – право визнаватися автором твору;
- 2) право на ім'я – право використовувати чи дозволяти використовувати твір під справжнім ім'ям автора, псевдонімом і без зазначення імені (анонімно);
- 3) право на недоторканність твору.

4. Серед характерних особливостей особистих немайнових права автора є:

- суб'єктом особистих немайнових авторських прав є автор – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір;
- об'єкт авторського права (зокрема, особистих немайнових прав) є об'єктивна форма вираження оригінального результату творчої діяльності людини (твору);
- особисті немайнові права автора є безстроковими.
- особисті немайнові права автора виникають внаслідок факту створення твору.

5. Щодо розгляду питання про генезис особистих немайнових прав варто зазначити, що юридична природа немайнових прав автора пояснюється двома концепціями: моністичною та дуалістичною.

6. Більш привабливішою виглядає дуалістична концепція, оскільки вона дозволяє провести чіткий правовий режим немайнових та майнових прав автора. Також саме завдяки їй існує змога розкрити сутність особистих (немайнових) прав автора на створені ним твори, здійснивши аналіз їх найбільш загальних властивостей. Зокрема, особисті права автора твору є немайновими, істотними, абсолютними, невідчужуваними та притаманні факту авторства. Указане дає змогу не тільки краще пізнати особисті (немайнові) права автора, але й краще застосовувати норми авторського права, які їх закріплюють та регламентують.

7. У країнах континентальної системи права моральні права засновані на постулаті про особу автора як творця творів, а інтелектуальна власність як самоособистої і незаперечною з усіх видів власності. Сучасне право Німеччини ґрунтується на моністичній концепції, відповідно до якої всі права автора розглядаються як взаємозалежні і неподільно складають авторське право, а строк охорони авторського права закінчується для всіх видів авторських прав одночасно.

8. Право на авторство є одним із основних особистих немайнових прав і означає право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору.

9. Право на ім'я автора саме по собі включає право дозволяти або забороняти використання твору під справжнім ім'ям; право на псевдонім; право на анонімність.

10. Право на недорканість твору - право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

11. Право на недоторканість твору тісно пов'язане з правом на захист репутації.

12. Право на оприлюднення твору віднести саме до особистих немайнових прав, оскільки це є важливою особистою правоздатністю автора, яка полягає у забезпеченні доступу до твору третіх осіб. Нематеріальний характер права на опублікування полягає у тому, що воно не має економічного змісту. Воно служить визнанню за особистістю її моральної цінності.

13. Вважати за доцільне запропонувати вдосконали спеціалізоване законодавство в сфері авторського права, а саме в ЗУ «Про авторське право і суміжні права» з метою розширення особистих немайнових прав автора і додати «право на оприлюднення твору» до цього переліку.

14. Найпоширеніших порушенням особистих немайнових прав автора є плагіат. Його захист надається за умови наявності вираження форми твору. Присвоєння авторства є проявом плагіату.

15. Кримінальна відповідальність за порушення особистих немайнових прав інтелектуальної власності настає тільки за привласнення авторства на об'єкти промислової власності (винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію).

16. Серед способів захисту є визнання авторства, самозахист кожне з яких так чи інакше охороняє особисте немайнове право автора.

17. Спадкування в Україні та Франції серед спільного має дві черги спадкування, а от щодо відмінностей деякі аспекти спадкування за законом, а також послідовність.

18. Законодавство Німеччини та Австрії наголошує на тому, що успадковується авторське право, а не саме авторство.

19. На прикладі судової практики Канади яскраво показано захист моральних прав автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75. – С. 2809.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950
5. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04. 06. 2010 № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10#Text>
6. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 27.12.2001 № 1756 Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF#Text>

Судова практика:

1. Рішення Голосіївського районного суду від 16.05.2011 р. у справі №2-429/11. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/15708682>
2. Рішення Придніпровського районного суду м. Черкаси від 22 листопада 2018 р. у справі №711/6253/18. URL : <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/79593872/>
3. Додаткове рішення у справі № 2-1099/2011 від 11.06.2013 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reustr.court.gov.ua>.

4. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справі № 6-46979св13 від 12.02.2014 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.

Наукова література:

1. Берестова, І. Е. "Судовий захист особистих немайнових прав інтелектуальної власності творців." Питання розвитку права інтелектуальної власності 1 (2009): 102-105.
2. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.
3. Бузовська, Наталія Володимирівна. "Право на недоторканість авторського твору: семантичний аналіз." Редакційна колегія: 58
4. Бутнік-Сіверський, С. О. "Недоторканість твору та її охорона після смерті автора." ББК 67.9 (4Укр) 304.3 ПЗ5: 34.
5. Васильченко В. В. Коментар Книги шостої Цивільного кодексу України «Спадкове право» // Довідник нотаріуса. — 2006. — № 1. — С. 4-96
6. Вербицька, А. О. "Особисті немайнові права суб'єктів авторського права в галузі архітектури." Міжнародний науковий журнал Інтернаука 8 (2) (2018): 6-11.
7. Верейці, О. В. "Авторські повноваження з невизначеною правовою природою." Право інтелектуальної власності 1 (2017): 174-182.
8. Верес І. Поняття та види особистих немайнових прав авторів //Підприємництво, господарство і право. – 2016. – №. 8. – С. 10-15.
9. Гаценко, О. О. "Право на оприлюднення твору: юридична природа та особливості спадкування." Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки 6 (1) (2015): 75-78
- 10.Гражданское и семейное право Украины. – Харьков, 1999. – 440 с.

11. Дзера О. В. Цивільне право України: навч. посіб. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт [та ін.]; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 773 с.
12. Дубова К. О. Немайнові права авторів: аспекти міжнародно-правової регламентації // Держава і право: Юридичні і політичні науки. — 2006. — Вип. 31. — С. 448-453.
13. Дюкарева К. Особисті немайнові права інтелектуальної власності співавторів творів науки – 2017.-№ , -с.22-27
14. Еннан, Р. Є. "Моральні (особисті немайнові) права автора : концептуальні засади та юридична природа." ББК 67.9 (4УКР) 304.3 (2021): 35.
15. Інтелектуальна власність : навч. посібник / за заг. ред. О. В. Нестерцової-Собакаръ. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 42.)
16. Каспін Л. Авторське право на літературні твори і видавничий договір / За ред. проф. С. Ландкофа. – Харків.: Державне видавництво пролетар, 1931. – 86 с.
17. Качуровський, В. Значення особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності 5 (2015): 46-52.
18. Качуровський, В. В. "Визнання права як спосіб захисту особистих немайнових прав автора." Молодий вчений 2 (1) (2015): 224-226.
19. Качуровський, В. "Кримінальна відповідальність за порушення особистих немайнових прав автора." Jurnalul juridic national: teorie și practică 11.1 (2015): 137-140.
20. Качуровський В. Класифікація особистих немайнових прав інтелектуальної власності – 2017, с. 80-85
21. Качуровський, В. В. "Розвиток концепції особистих немайнових прав інтелектуальної власності Development of the concept of personal non-

- property rights of intellectual property." Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції (2018): 97.
22. Кірін, Р. С., and В. Л. Хоменко. "МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ АВТОРІВ СЛУЖБОВИХ ТВОРІВ." Редакційна колегія (2018): 282.
23. Кочина, О. С. "Особисті немайнові та майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав." Молодий вчений 3 (1) (2015): 141
24. Куш, А. С. "ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА АВТОРА." МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ: 338.
25. Лубчук О. Д. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на кінематографічний твір.
26. Луць В.В. Сроки в гражданских правоотношениях // Правоведение. – 1989. - № 1. - С. 38-47.
27. Мельников М.Я. Зміст особистих немайнових прав автора в авторському праві / М.Я. Мельников // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2006. – № 2. – 38 с.
28. Мікуліна М. Особисті немайнові права інтелектуальної власності як складова інтелектуальної приватності фізичної особи. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2011. № 4. С. 42–45.
29. Михайлів М. Права інтелектуальної власності як об'єкт міжнародних спадкових відносин. Юридичний вісник 3 (2020): 125-134.
30. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців : [моногр.] / НДІ приватного права і підприємництва АПН України ; за заг. ред. В.В. Луця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 256 с.
31. Петренко, Ірина. "Особливості використання літературних творів, що перейшли до суспільного надбання: зарубіжний досвід та національна практика." Теорія і практика інтелектуальної власності 3 (2015): 13-20.
32. Позова Д.Д. Правове регулювання відповідальності за порушення авторських та суміжних прав

- 33.у Сполучених Штатах Америки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія
- 34.«Право». 2012. Вип. 18. С. 105–108
- 35.Писана, Т. О. "ЩОДО ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ." Відповідальний за випуск професор ВІ Борисова (2020): 264.
- 36.Право інтелектуальної власності: акад. курс: підруч.для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрущук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: видавничий дім «Ін Юре», 2007. – 696 с
- 37.Ромовская З. В. Личные неимущественные права граждан СССР (Понятие, виды, классификация и гражданскоправовая защита) : автореф. дисс. на соискание учён. степени канд. юрид. наук : спец. 712 „гражданское право и гражданский процесс” / З. В. Ромовская. – К., 1968. – 20 с.
- 38.Рябоконт С. О. Авторське право як об'єкт спадкового наступництва // Вісник: Юридичні науки / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. — 2002. — № 45-48. — С. 222-225.
- 39.Симонян, Юлія Юріївна. "Авторські права, які порушуються внаслідок плагіату." Часопис цивілістики 15 (2013): 152-155.
- 40.Січко, Д. С. "Проблемні питання спадкування особистих майнових і немайнових прав: цивільно-правовий аспект." Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції 2 (2019): 49-53.
- 41.Стефанчук Р.О. Система особистих немайнових прав у сфері авторства. Університетські наукові записки. 2005. No 3. С. 60–65.
- 42.Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : [моногр.] / Р.О. Стефанчук ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : КНТ, 2008. – 626 с.

43. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. К.: КНТ, 2008, с. 140
44. Стефанчук Р.О. Перспективи розвитку особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності// Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (11 червня 2011р., м.Одеса).-2011.-190с.
45. Сухорольський П. М. Право на анонімність як суттєвий елемент прав людини. *Правова інформатика*. 2013. № 1 (37). С. 39–48.
46. Тарасова, І. В. "Особисті немайнові права на похідні твори." *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна*. Серія: *Право* 17 (2014): 250-254.
47. Томаров І.Є. Особисті немайнові права на результати інтелектуальної діяльності / І.Є.Томаров // *Зовнішня торгівля: право та економіка*. – 2006. –№ 3(26). – С. 90–97.
48. Ульянова Г. О. Привласнення авторства і примусу до співавторства як порушення авторських прав. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (6). С. 874–877.
49. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав у цивільному праві : монографія. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. 148 с
50. Фесенко Є. "Проблемні питання теорії та практики захисту особистих немайнових прав автора." *Jurnalul juridic national: teorie și practică* 25.3 (2017): 80-84.
51. Флейшиц Е. А. Личные права граждан в гражданском праве Союза ССР и капиталистических стран / Е. А. Флейшиц / *Учёные труды Всесоюзного института юридических наук НКЮ СССР*. — Выпуск VI. — М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. — 207 с.
52. Фурса С. Я. Спадкове право: Теорія та практика: Навч. посіб. — К.: Атіка. 2002. — 496 с.

53. Цибульська, О. Ю. "Особливості спадкування деяких особистих немайнових та майнових прав автора." *Актуальні проблеми держави та права* (2008): 38-43.
54. Шершеневич Г.Ф. Авторське право на літературні твори. Казань, 1891. С. 76
55. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект / Р. Шишка. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002 – 386 с.
56. Шишка Р.Б. Немайнові права автора. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 3. С. 110–121.
57. Штефан А.С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія / А. С. Штефан. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 150 с.
58. Штефан А. С. Особисті немайнові права автора: становлення, розвиток, окремі аспекти захисту. *Питання інтелектуальної власності: збірник наукових праць*. Вип. 9. Київ: Лазурит-Поліграф, 2011. С. 178–189.
59. Штефан О. Охорона і захист авторських прав: теоретичний аспект *Теорія і практика інтелектуальної власності* 4/2010
60. Щербина, Б.С. "Здійснення авторських прав в Україні та ЄС." (2018).
61. Яблокова Ольга Ігорівна "До питання про доцільність передачі окремих особистих немайнових прав за авторським договором." (2019).
62. Яковлева, Н. Г. "Право на ім'я." *ББК 67.9 (4Укр) 304.3 П 35*: 174.
63. Ясечко, С. В. "Порівняльний аналіз правочинів, спрямованих на виникнення, зміну та припинення особистих немайнових прав авторів." *Приватне право і підприємництво* 14 (2015): 93-97.
64. Ярега, Ганна. "Особисті немайнові права авторів." *Підприємництво, господарство і право* 12 (2017): 217-224.

- 65.Explanatory notes by the legislator on the draft of sections 19 to 21 Copyright Act, reprinted in Peter, Das Österreichische Urheberrecht p. 519.
- 66.Explanatory notes by the legislator on the draft of the German Copyright Act, BT-Drucks. IV/270, p. 44.
- 67.Snow v Eaton Centre Ltd. Режим доступа: https://casebrief.fandom.com/wiki/Snow_v_Eaton_Centre_Ltd.
68. Understanding Moral Rights under Copyright Law By: [Christopher Heer](#), [Toba Cooper](#), [Mala Milanese](#), [Annette Latoszewska](#), [Daryna Kutsyna](#), [Nikita Munjal](#) | August 12, 2022 Режим доступа: <https://www.heerlaw.com/moral-rights-copyright-law>